

3. PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA GENURILOR PROPOVĂDUIRII¹

Bene docet qui bene distinguit! Învață bine cel ce distinge bine! Plecând de la acest dicton programatic, amintim că una dintre marile și frecventele greșeli omiletice este a purcede la rostirea unei predici fără a ști în prealabil ce gen vei aborda. Așa se face că nu de puține ori auzim aprecierea următoare: „Cutare... a rostit astăzi o predică de toată trebuința...”, adică o îngrămădire de cuvinte înșirate la întâmplare, după „inspirația” de moment, care în loc să zidească produce confuzii, lasă un gust amar, ba chiar revoltă pentru ascultători, care, pe bună dreptate, regretă că și-au irosit timpul asistând la o perorație atât de chinuită. Iată de ce, cunoașterea specificității, competențelor și limitelor fiecărui gen omiletic în parte este una din regulile elementare ale slujirii învățătoarești. Sperăm că utilitatea demersului nostru va fi sporită și prin semnalarea anumitor repere bibliografice, care va permite aprofundarea acelor probleme care țin mai ales de „strategia” utilizării variate a genurilor propovăduirii. De aceea includem intenționat la notele de subsol un număr însemnat de trimiteri, unele chiar în limbi străine, pentru încurajarea unei firești deschideri pe care trebuie s-o avem fața de experiențele și reușitele omiletice ale celorlalte confesiuni, fapt care nu numai că nu conduce la umbrirea specificului ortodox, dar poate îmbogăți posibilitățile de orientare teoretică și aplicare practică. Din experiența didactică aplicativă constatăm că elevii și studenții programați pentru alcătuirea unei predici, care știu înainte de a purcede la lucru ce gen omiletic vor utiliza, reușesc de cele mai multe ori să se achite onorabil de această datorie. Dimpotrivă, cei care nu țin seamă de această obligativitate a încadrării, riscă să compună o predicuță *bună la toată trebuința*, de fapt *bună de nimic*. Trebuie să recunoaștem, însă, că o predică nu se încadrează strict și restrictiv 100%, în limitele unui anumit gen. Căci „granițele” se întrepătrund de multe ori. Bunăoară, o predică tematică va avea câteodată pasaje în care se face exegeza unui text scripturistic, trecându-se astfel granița în genul omiliei exegetice. Dar, după parcurgerea aceluși pasaj, vorbitorul va reveni în matca predicii tematice. Propriu-zis, fiecare predică trebuie să se încadreze în *ansamblu* într-un gen precis, din care chiar dacă „trece granița”, nu va ieși decât pentru scurte momente, pentru scopuri bine determinate.

Autorii manualelor și cursurilor de omiletică nu fac o prezentare identică a genurilor, între ei existând diferențe de păreri asupra unora dintre ele. De aceea facem și noi dintru început precizarea că această *privire de ansamblu* nu are un caracter exhaustiv și nici exclusivist. Totuși, comparând anumite surse bibliografice² cu realitatea liturgică

---

¹ Finalul prelegerii face referiri sumare și asupra formelor predicii în Biserica Catolică și în cele protestante. Vezi *infra*, p. 274-279.

² Prot. dr. V. MITROFANOVICI, *Omiletica bisericii dreptcredincioase răsăritene*, Cernăuți, 1875; Arhid. dr. N. BALCĂ, *Curs de omiletică*, dactil., în Biblioteca Facultății de Teologie din București, cota 19351-19356; Pr. prof. dr. C. GALERIU, *Curs de omiletică*, dactil., an. univ. 1980-81; Pr. prof. dr. D. BELU, *Curs de omiletică*, dactil., ms. 485, Biblioteca Mitropoliei Sibiului, f.a., 405 p.; Pr. prof. N. PETRESCU, *Omiletica*, Manual pentru Seminariile teologice, București, 1978; Pr. dr. C. DUȚU, *Panegiricul ca formă a predicii în trecut și astăzi. Actualitatea lui pastorală*. Teză de doctorat, în O, an. XLIV, 1992, nr. 1-2-3-4 și O, an. XLV, 1993, nr. 1-2; Pentru comparație cu situația din Biserica Romano-Catolică, vezi Pr. dr. Nicolae BRÂNZEU, *Semănătorul. Omiletica modernă*, Tom. II, Lugoj, 1944; R. P. RAMBAUD, *Traité moderne de prédication*, Lyon-Paris, 1941, 437 p., iar cu cea din protestantism, G. THEISSEN (& alii), *Le défi homilétique. L'exégèse au service de la prédication*, Genève, 1993, 321 p.

din Biserica noastră, recunoaștem următoarele genuri distincte aflate în uz: *omilia*, *predica propriu-zisă* (numită și *sintetică*), *panegiricul*, *pareneza* și *conferința religioasă*³.

Omilia (*ὁμιλία* = *cuvântare*; *ὁμιλέω* = *a cuvânta*; *ὄμιλος* = *mulțime, adunare*), are la rândul ei două moduri de aplicare, *omilia exegetică*, numită și „omilie mică” și *omilia tematică*, numită și „omilie mare”, sau „sintetică” (*συντίθημι* = *a pune la un loc, a alcătui, a concentra*).

Omilia mică, sau *exegetică*, are drept obiectiv explicarea pericopelor biblice verset cu verset, făcând propriu-zis exegeza textelor, al fiecărui verset, iar la nevoie chiar al fiecărui cuvânt în parte. Din acest motiv, acest gen de omilie se mai numește și *omilie analitică* (*ἀναλύω* = *a dezlega, a desface, a analiza*). În tradiția ortodoxă, această formă de predică a fost cea mai uzitată, începând cu omiliile binecunoscute din perioada patristică și continuând cu explicațiile evangheliilor din Cazaniile de mai târziu. Avantajul omiliei exegetice rezidă în faptul că explică textele biblice pe înțelesul poporului, ferindu-l în același timp și pe predicator de a se pierde în considerații personale riscante. Acest gen de predică este, așadar, nu numai deosebit de eficient, ci extrem de actual⁴. O observație se impune, însă. Părintele profesor Grigore Cristescu⁵ atrage atenția, într-un studiu documentat, caracteristic rigurozității științifice a P. C. Sale, că termenul de *omilie mică* este impropriu, el trebuind a fi înlocuit cu termenul *omilie exegetică*, întrucât primul ar sugera o presupusă importanță minoră a actului omiletic, pe când al doilea exprimă lucrarea reală care se face: exegeza textului⁶.

Omilia mare (*tematică* sau *sintetică*), tratează o singură temă, aleasă din pericopa zilei, de obicei a Sfintei Evanghelii, dar uneori și din Apostolul rânduit în aceeași zi⁷. Fiind vorba deci de *omilie*, nu se va face o predică tematică propriu-zisă, ci tot o analiză, *exegeză*, a unui fragment anumit, coroborat însă cu ideile considerate secundare față de versetul sau cuvântul principal. Și în legătură cu acest termen, se recomandă folosirea expresiei *omilie tematică*, în loc de *omilie mare*⁸.

În afară de *omilia exegetică* și cea *tematică*, amintim un alt gen de omilie, numită *catehetică*, care, după cum sugerează denumirea, își propune tratarea unui adevăr dogmatic, precis formulat în Simbolul de credință și cuprins în pericopa apostolică sau evanghelică explicată⁹. Întrucât există riscul iminent de a se face confuzie între acest

³ Ec. Nicolae IANCU, în teza de licență cu subiectul *Cuvântarea bisericească și felurile ei*, susținută în anul 1902, în fața unei comisii al cărei președinte a fost Dr. Badea CIREȘANU, evidențiază doar trei feluri sau genuri de cuvântări bisericești: “În raport cu forma, omileții cei mai renumiți din întreaga creștinătate au stipulat pentru cuvântarea bisericească, mai ales aceste trei feluri: **predica propriu-zisă, omilia și pareneza**”..., p. 75. Recent, lect. dr. Ioan TOADER, într-un interesant îndrumar omiletic, *Metode noi în practica omiletică*, Edit. “Arhidieceazană”, Cluj-Napoca, 1997, simplifică lucrurile, menționând doar două mari genuri omiletice: *omilia (exegetică)* și *predica tematică* (în care intră: predici dogmatice, morale, liturgice, pareneza și panegiricul), p. 26. Totodată, autorul exclude *conferințele religioase* din rândul genurilor omiletice.

⁴ Vezi Pr. drd. N. DURA, *Omilia biblică și actualitatea ei*, în ST, an. XXXV, 1983, nr. 1-2, în special p. 34-40, care cuprinde și o prezentare a omiliei biblice în Biserica Ortodoxă Română.

⁵ Titular al catedrei de Omiletică-catehetică la Facultatea de Teologie din București, între anii 1946-1955; vezi Pr. prof. dr. Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996, p. 136.

⁶ Pr. prof. dr. Grigore CRISTESCU, *Omilie “mare” și omilie “mică”, sau omilie “tematică” și omilie “exegetică”?*, în MMS, an. XXXIV, 1958, nr. 1-2, p. 46-58.

⁷ Vezi Pr. prof. N. PETRESCU, *Explicarea apostolelor duminicale*. Manual pentru Seminarile Teologice. Ed. IBMBOR, București, 1975, 351 p.

⁸ Pr. prof. dr. Gr. CRISTESCU, *Ibidem*.

⁹ Pr. prof. N. PETRESCU, *Omiletica...*, p. 112. “Deosebirile dintre catehezele propriu-zise și omiliile catehetice, spune P. C. Sa, sunt: catehezele constituie o serie de cuvântări de învățătură de credință, prezentate de preot, de regulă la sfârșitul sfintelor slujbe, cu scopul bine precizat de a-i învăța pe credincioși adevărurile doctrinare

ultim gen de omilie și cateheză, recomandăm - pentru simplificare și eficiență - să se apeleze în mod clar și distinct, fie la omilia clasică, exegetică sau tematică, fie la cateheza propriu-zisă, pentru a nu se crea dileme în rândurile ascultătorilor. Evident, la Amvon, se vor desfășura și celelalte genuri omiletice, după caz, *predica propriu-zisă* (sintetică), *panegiricul* etc., despre care vom vorbi în cele ce urmează, iar când situația o impune chiar *pareneza* (aici *cea simplă*), care poate înlocui uneori cu succes celelalte genuri omiletice, precum vom vedea.

Predica propriu-zisă (sintetică), este genul de predică ce are specific *unitatea materiei*, tratând doar o singură învățătură și *sistemizarea* în prezentarea acestor învățături singulare¹⁰. Clasificarea predicilor *sintetice* se face după conținut: *biblice*, *dogmatice*, *morale*, *liturgice*, *apologetice (misionare)*, și *istorice*.

Predicile biblice, precum le arată denumirea, au în obiectiv învățături din Sfânta Scriptură, care pot fi prezentate ciclic, într-un interval de timp bine determinat (spre exemplu, în Postul Mare), pentru a facilita ascultătorilor familiarizarea cu textele scripturistice și a le dezvolta gustul pentru lectură biblică particulară.

Predicile dogmatice, își propun ca temă tratarea unui adevăr dogmatic, care va fi înfățișat conform învățaturii Bisericii drept-măritoare, potrivit Scripturii și Sfinților Părinți. Scopul principal al acestor predici este de a-i ajuta pe credincioși să cunoască doctrina ortodoxă.

Predicile morale, au în vedere influențarea voinței ascultătorilor pentru practicarea virtuților creștine. Prin îndemnul practice pe care le conțin, aceste predici se aseamănă cel mai mult cu parenezele. După cum se va vedea la momentul respectiv, parenezele, în marea lor majoritate conțin sfaturi morale, ceea ce a dus uneori la confuzii între aceste două genuri omiletice. De pildă *Meyers Lexikon*¹¹, la termenul *Paränese* dă următoarea explicație: scriere cu conținut moral (*Schriften mit moralischen Inhalt*). Trebuie să precizăm că este o explicație extrem de sumară, „de dicționar”, care nu acoperă decât parțial noțiunea, așa cum vom demonstra chiar în capitolul următor al lucrării noastre. Confuzia apare pentru cei neavizați, datorită elementului moralizator comun ambelor

---

elementare, sau a-i întări în credința ortodoxă și a-i feri de rătăcirii, pe când omiliile catehetice se desfășoară în cadrul cultului divin public, strâns legate de pericopa scripturistică zilnică, nu au continuitatea catehezelor și nici momentele logico-psihologice după care se desfășoară catehezele, care sunt propriu-zis lecții de religie”, *Ibidem*.

¹⁰ Prot. dr. V. MITROFANOVICI, face următoarele precizări privitoare la delimitările ce se impun între *predică* și *omilie*: “ **Predica**... este o propunere în sine încheiată, bine legată a materiei omiletice, cu privire la ținta dregătoriei omiletice, cu două caracteristici principale: unitatea materiei și forma ei sistematică...(*op. cit.*, p. 493-494)... **Omilia** este o propunere în sine încheiată, care explică o tăietură (pericopă, n. n.), a Sfintei Scripturi, cu privire la ținta dregătoriei omiletice, cu două caracteristici principale: omilia care explică “tăietura” verset cu verset și omilia care explică anumite părți, la alegerea predicatorului...”, *Ibidem*, p. 589-590.

Precizări utile face, de asemenea, Pr. prof. dr. M. BULACU: “**Omilia**, ca termen, este preluată de la templul iudaic, întâlnit în Sfânta Scriptură, folosit de părintele apostolic Ignatie dând sfaturi lui Policarp pentru întocmirea unei omilii, putem s-o vedem dezvoltată așa de mult sub râvna marelui dascăl și pedagog creștin Origen, supranumit “Părintele Omiliei”, iar de Sf. Ioan Hrisostom o vedem dusă la apogeu...” (*Omilia despre predică a Sf. Ioan Hrisostom*, București, 1946., p. 16)... “Iar termenul **predică** a fost popularizat de Lactanțiu, supranumit și “Ciceronele creștin”, nu ca practică ci ca denumire. Iar la noi s-a impus termenul latin “predică”, nu pentru atitudine ostilă omiliei, ci pentru latinitatea limbii noastre...” *Ibidem*, p. 20.

¹¹ Leipzig, 1940, Ed. VIII-a, p. 885. Aceeași opinie exprimă și Pr. dr. Nicolae BRÂNZEU, în *Semănătorul. Omiletica Modernă*: “Predicile parenetice sunt acelea la care se propune o idee morală, un scop, în jurul căruia se grupează îndemnul practice. Astfel, ea se identifică cu predica morală...”, Tom. II, Lugoj, 1944, p. 127

genuri. *Dicționarul de neologisme* tipărit sub egida Editurii Academiei¹², spune de exemplu că „*pareneza* (s. f., rar), *este un discurs care preamărește virtutea*”, limitându-se la unul din obiectivele ei și ignorându-le pe celelalte.

Predicile liturgice, vizează explicarea serviciului divin public al Bisericii Ortodoxe, în special cu privire la *locurile, timpurile și lucrările* liturgice. Acest gen de predică are implicații în toate celelalte genuri, pentru că în Biserica Ortodoxă fiecare predică, indiferent de felul ei, se rostește în cadrul unei slujbe, așadar într-o *ambianță liturgică*. **Predica însăși**, prin structura și implicațiile cultice, **este un act liturgic**¹³: „Predica ortodoxă este o piesă liturgică fără de care cultul nu-și poate atinge deplin scopul. Din acest motiv, predicii ortodoxe i se poate atribui, în general, denumirea de predică liturgică. A predică „liturgică” înseamnă, deci, a propovădui cuvântul lui Dumnezeu în ambianța liturgică a cultului ortodox”¹⁴. Ca și în cazul anterior, există, însă, pericolul unor confuzii. Cu toate că orice predică are, la modul general, un caracter liturgic, nu toate sunt *liturgice*, în sensul omiletic strict, special, al termenului. Sunt *liturgice propriu-zise*, cele care se ocupă în mod expres de o temă liturgică, care-și propun explicarea actelor liturgice, explicații de care s-a simțit nevoia încă din timpul dezvoltării și definitivării procesului de formare a cultului divin¹⁵.

Predicile apologetice (misionare), au în vedere două scopuri: 1. Să combată atacurile la adresa credinței, de orice fel; 2. Să desfășoare o acțiune preventivă, pentru ca aceste atacuri să fie contracarate din fașă. Le spune *apologetice* (*ἀπολογία* = *apărare, justificare; ἀπολογέομαι* = *a se apăra, a pleda pentru sine*¹⁶), pentru caracterul lor defensiv, și *misionare*, pentru că țin de relațiile cu religiile și fenomenele eterodoxe. *Predica apologetică* va avea un caracter afirmativ, defensiv, dar și misionar, în sens kerigmatic (“propagandistic”, cum spune părintele N. Balcă¹⁷). Fără a intra în detalii ne dăm seama cât sunt de necesare astfel de predici, în aceste vremuri când Biserica noastră se confruntă cu fel de fel de „misionari” veniți de pe unde nu te aștepți, considerând patria noastră *o terra missionis*, un teren „neevangelizat”, plin de „rătăciți”, care chipurile trebuie „aduși la Domnul”. „Frați predicatori” tot mai numeroși (și mai dubioși), împart

¹² București, 1986, sub îngrij. Fl. MARCU și C. MANECA, p. 791.

¹³ A se vedea studiul nostru, *Predica - act liturgic*, în T.R. 1-15 sept. 1988, p. 5. Predica este *act liturgic* în primul rând pentru că ține de *atmosfera liturgică a Bisericii*. Predica este a Bisericii, întrucât - așa cum subliniază părintele prof. dr Ilie MOLDOVAN - “Cuvântul lui Dumnezeu se aude în Biserică și numai în Biserică, nu pentru că trebuie să răsunе undeva fără un anumit motiv, ci pentru că numai în Biserică trăiește el. Biserica fiind extensiunea întrupării, Scriptura este cartea Bisericii. În afara ei, citirea Scripturii nu este citirea cuvântului lui Dumnezeu! Pe temeiul acestui adevăr, preotul ortodox nu trebuie să considere pe cei care se găsesc în afara Bisericii, chiar buni cunoscători ai numeroaselor ei texte, ca pe unii care posedă Scriptura. **A poseda grafia Scripturii nu înseamnă a avea Scriptura**” ...(subl. n.), *Cuvântul lui Dumnezeu în Scriptură și Tradiție*, M.M.S., 3/1989, p. 27.

¹⁴ Gh. V. BURCĂ, *Predica liturgică*, în MMS, an. XLIX, 1973, nr. 1-2, p. 81. A se vedea și paragrafele *Predicarea învățaturii creștine prin cultul ortodox și Importanța propovăduirii învățaturii creștine prin cultul ortodox*, p. 82-98.

¹⁵ *Ibidem*, p. 102: “Nevoia explicării însemnătății simbolismelor actelor liturgice a apărut după dezvoltarea și definitivarea procesului de formare a cultului și în timpul aparițiilor îndoielilor de credință din cauza diferitelor erezii și influențe ale păgânismului asupra vieții religioase creștine”.

¹⁶ A. BAILLY, *Dictionnaire grec-français*, Ed. Hachette, Edition 48, Imprimé en Italie, 1996, p. 233.

¹⁷ P. C. Sa atrage atenția că astfel de predici cer o atenție specială: “...Demonstrația și respingerea trebuie făcute clar și cu toată stringența logică. De asemenea, să nu prezentăm cumva adevărul ca ceva dubios și echivoc. Totodată să luăm în considerare numai ceea ce este important și semnificativ din atacurile, negațiile și obiecțiile ce se fac adevărului, nu ereziiile perimate. Predicile apologetice sunt mai accesibile și mai necesare oamenilor culti. Este, însă, de folos să scutim amvonul de excesul apologetic. Excesul dezgustă. Și mai ales să nu tratăm în consecință pe orice om de cultură un sceptic, un agnostic, sau ateu...”, *Curs dactil...*, Fasc. III, p. 310.

cărți și cărțicele, gratuit, țin discursuri în parcurile publice, sună pe la ușile creștinilor noștri, semănând nu cuvântul Domnului, cum pretind, ci îndoială, vrajbă, otravă în sufletele lor, mai ales celor încă nedepriși cu tradițiile noastre sfinte. De aceea, în programul omiletic al preoților noștri trebuie incluse predicile apologetice, cu măsură, bine alcătuite și, mai ales, cu informația necesară la zi.

Predicile istorice, se referă, concret, la momentele importante din viața Bisericii, cuprinse atât în istoria universală, cât și în cea națională. Pot fi ținute cu mult succes, fie sub forma unui ciclu plasat într-o oarecare perioadă a anului bisericesc, pentru a se putea realiza o continuitate între evenimentele prezentate, fie la anumite sărbători cu implicații istorice (*Duminica Ortodoxiei, Duminica VII după Paști - pomenirea Sf. Părinți de la Sinodul I ecumenic* etc.). Se impune următoarea observație: aceste predicăi nu vor avea doar un conținut pur istoric, spre a nu fi transformate în lecții formale de istorie, ci vor avea două părți: prima, *teoretică*, va conține cu precădere datele istorice respective, iar a doua, *morală*, va avea un caracter parenetic, aplicativ pentru viața credincioșilor.

Panegiricul (*πάν, ἡγύρις, εως* = *adunarea poporului, reuniune pentru o sărbătoare; πανηγυρίζω* = *a celebra o sărbătoare; a pronunța un elogiu public la o sărbătoare*¹⁸) face parte din categoria predicilor tematice istorice, cu caracter aghiografic. La rândul lor, predicile aghiografice sunt predicăi *pure* și de *laudă* (*encomiastice*, de la *ἐγκώμιον, ου* = *elogiu, discurs de laudă*). În această ultimă grupare se înscrie *panegiricul*¹⁹. Părintele buzoian Constantin Duțu a consacrat acestui gen de predică o teză de doctorat de un nivel științific excepțional, făcând o muncă de pionierat în acest capitol al Omileticii. Cu toate că P. C. Sa încadrează panegiricul în categoria *predicilor propriu-zise „istorice”*, noi socotim mai potrivit a fi nominalizat în mod distinct, dată fiind importanța lui covârșitoare, după cum de altfel p. c. sa a și dovedit în lucrare. De la sensul restrâns de *cuvânt de laudă pentru eroi*, pentru martiri și ca necrolog al unor creștini merituoși, panegiricul - așa cum este azi întrebuițat - *este o cuvântare bisericească în care se face preaslăvirea unui adevăr fundamental de credință, cum este Sfânta Treime, al unui fapt deosebit din istoria mântuirii, ca de exemplu Nașterea Domnului, Învierea etc., a Maicii Domnului și a Sfinților*. În practică, cele mai frecvente panegirice întrebuițate sunt cele consacrate Maicii Domnului și Sfinților. Ele au drept scop principal trezirea în sufletele ascultătorilor a sentimentelor de cinstire și, totodată, de imitare a vieții lor pilduitoare. Cu toate că au un pronunțat caracter de laudă, *encomiastic*, panegiricul nu trebuie să fie sufocat de prea multe epitete, care pot avea efectul contrar. El va fi structurat, desigur, pe reliefarea virtuților celui evocat, dar va păstra tonul sobru, necesar de altfel oricărui gen de predică²⁰.

¹⁸ A. BAILLY, *Dictionnaire grec - français*, Hachette, 26-e Édition, Paris, 1965... p. 1451, col. I. Termenul *πάν* + *αγορά* (*αγορά* = *piață, loc public*) indicat de Pr. prof. N. PETRESCU în manualul de *Omiletică*, pentru a explica etimologia cuv. „*panegiric*” (p. 131), nu se găsește ca atare în *Dicționarul “Bailly”*, asociat cu termenii notați mai sus. Nici Pr. dr. C. DUȚU în teza de doctorat consacrată panegiricului, nu-l menționează, cu toate că dedică 6 pagini etimologiei cuvântului (*op. cit.* p. 132-138).

¹⁹ Pr. dr. C. DUȚU, *Panegiricul...*, p. 107.

²⁰ Părintele prof. N. BALCĂ notează în această privință un exemplu negativ, pe cât de amuzant pe atât de instructiv: *Ni se spune despre un predicator panegirist, care se nevoia aprig să instaleze pe Sf. Iosif în Rai și, deci, să -i găsească un loc mai demn de persoana sa, că după ce a asudat cât să schimbe patru cămăși, fără a-i fi găsit loc nici între Serafimi, nici între Heruvimi, nici între Apostoli, nici între Mucenici, un om din popor, care era desigur mai istovit decât predicatorul, l-a întrerupt zicându-i: “Părinte, pune-l aici, în strana mea, că eu plec!” ... Curs..., Fasc. III, p. 322, nota 1.*

Pareneza²¹. În accepțiunea noastră de astăzi, *pareneza este o cuvântare bisericească simplă care se rostește la momente liturgice speciale, fie de bucurie (botez, cununie, sfințirea Bisericii, instalarea preotului în parohie ș. a.), fie de întristare (înmormântare, parastase, calamități naturale ș.a)*²². Etimologic, pareneza vine din grecescul *παραινέω-ω* = a sfătui, a avertiza, a încuraja, respectiv substantivul *η παραινεσις, εως* = încurajare, exortatie, aviz, sfat, recomandare²³. Atât verbul cât și substantivul sunt compuse din prepoziția *παρά* = de la, lângă, din partea, de...) și verbul *αἰνέω-ω* = a lăuda, a aproba, a se resemna, a recomanda, respectiv substantivul *αἴνεσις, εως* = laudă²⁴. Greaca modernă utilizează verbul *παραινω* = a sfătui, a povățui, a îndemna, a îmboldi²⁵. I. M. Funduli, spre exemplu, întrebuințează termenul *pareneză*, în tratatul său de omiletică, la cap. „*Περιστάτικο κηρυγμα*“ (*predici ocazionale*)²⁶. Dicționarele limbii latine includ și ele termenul *paraenesis, eos* = avertisment, prescripție²⁷. Limbile moderne de largă circulație, engleza, franceza și germana, au *pareneza* în lexic, dicționarele precizând originea clasică a cuvântului. Astfel, *The Oxford English Dictionary*, prezintă substantivul *paraenesis* = exortatie, avertisment, consolație; *compoziție hortativă* și adverbul *parenetic* = *legat de natura parenezei; hortativ*²⁸.

În limba franceză doar dicționarele mari²⁹ includ termenul clasic *pareneză*, celelalte mai mici menționând doar sinonimele de care am amintit mai sus, *alocuțiune* și *exortatie*.

Pentru omiletica germană, *Paränese* înseamnă „*Ermahnung*” = sfat, îndemn; de asemenea, este inclusă în dicționar expresia *Paränetische Schriften* = *Schriften mit moralischen Inhalt* (scriere cu conținut moral)³⁰. Limba rusă folosește adjectivul *parenetic*, *ă* = *nrabucitel (nrabuci = morală)*³¹, ceea ce ne amintește de înțelesul strict moral pe care îl dau unii *parenezei*. Dar ca substantiv, apare doar echivalentul sinonimului *alocuțiune* = *cratcoe slovo* = *cuvântare scurtă (crat = scurt)*³².

²¹ Pentru analiză detaliată a se vedea lucrarea noastră, elaborată sub îndrumarea științifică a Pr. prof. Dr. Constantin GALERIU, *Pareneza în slujirea misionar-pastorală a Bisericii*, Teză de doctorat, Ortodoxia, nr. 3-4/1999, p. 1-262.

²² George ARAMĂ, în lucrarea *Elemente de omiletică specială*, dă o definiție mai largă, din care redăm: "Pareneza este o cuvântare mai mult de circumstanță, dar forma ei e mai simplă decât a cuvântărilor ocazionale, apoi este scurtă și mișcătoare și, folosindu-se predicatorul de circumstanță, scoate din ea remedii potrivite pentru vindecarea defectelor morale ale ascultătorilor, adică scoate din împrejurarea ocazională, una sau mai multe învățături religioase ori morale, pe care când e trebuință le explică, alteori le dovedește ori motivează și termină cu o îndemnare călduroasă a le urma, sau și cu o aplicațiune, iar îndemnarea rămâne la urmă"...; Ediție îngrij. de Arhim. Iuliu SCRIBAN, București, 1930, p. 113.

²³ BAILLY, *Dictionnaire grec-français...*, p. 1463, col. I.

²⁴ *Ibidem*, p. 45, col. II. Vezi și *LEXIKON (grec-inglez)*, abridged from *Liddel and Scotts Grec-English Lexikon*, Oxford, 1989, care indică pentru *αἰνέω* și sensurile de *a spune, a permite, a recomanda, a fi mulțumit cu...*, p. 20, col. I.

²⁵ Lambros PEŢINIS *Dicționar grec-român*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 318, col. II.

²⁶ Ioannou M. FOUNTOULH, *Ομιλητικά, θεσσαλονικι*, 1985: "Ομοιες τέλος προτροπες και *παραινεσις*, είναι ἐνδεδειγμένο να εισαχθουν....", p. 138.

²⁷ Vezi L. QUICHERAT et A. DAVELUY, *Dictionnaire latin-français*, Hachette, Paris, 1910, p. 962, col. II.

²⁸ *CLANENDON PRESS OXFORD*, 1989 (XX volume), Second Edition, prepared by J. A. SIMPSON and E.S.C. WEINER, vol. XI, p. 186, col. III.

²⁹ De exemplu, *LAROUSSE DE XX-e SIÈCLE*, *En six volumes*, Ed. par PAUL AUGÉ, Paris, 1932, termenul *parenese* este explicat prin: *discours moral, exhortation la vertu*, Tom. V, p. 375.

³⁰ *MEYERS LEXICON*, Leipzig, 1940, Ediția 8-a, vol. VIII, p. 885.

³¹ *Dicționar rus-român*, Moscova, 1954, p. 618, col. II, respectiv 475, col II.

³² *Dicționar român-rus*, Moscova, 1953, p. 33 col. I.

Înainte de a da explicațiile convenite pentru termenii sinonimi moderni, trebuie să precizăm că limbile clasice mai au două cuvinte din aceeași familie cu *pareneza*: *paregoreza* și *predica protreptică*. „*Paregoreza*“ este preferat ca termen, de exemplu, de părintele prof. Nicolae Balcă, în cursul de omiletică al P. C. Sale: „*Predica paregoretică* are drept scop să determine pe ascultători să ia o anumită hotărâre morală, vorbitorul utilizând o expunere clară a anumitor idei și motive, pentru trezirea unor sentimente spontane”³³. Termenul *paregoreză* derivă din substantivul *παρηγορία* (verbul *παρηγορέω-ω*) = *adresare, exortatie, persuasiune, consolare*³⁴. Cuvântul este compus din *παρὰ* (vezi mai sus) și *αγορεύσι* = *discurs, alocuțiune, cuvântare, luare de cuvânt, expunere, pledoarie*³⁵. Se observă rădăcina comună cu substantivul *αγορὰ* = *adunare, piață publică* și cu verbul *αγοράζω* = *a te afla într-o piață publică, a lua parte la discuții într-o piață publică* ș.a.³⁶. Latina a preluat termenul *paregoria* în mod identic din punct de vedere lexical, dar cu un înțeles ușor diferit: *paregoria, ae* = *ușurare, alinare*³⁷, sau, după cum explică dicționarul „Quicherat”, *soulagement d’un malade*³⁸, în același sens, deci, de a produce o alinare cuiva vorbindu-i.

Expresia „*predică protreptică*” își are originea în *προτρέπω* = *a împinge, a provoca, a exorta (προτρεπτικός - η - ον = cel care poate stimula, exorta)*³⁹. Așadar, *predica protreptică* este cuvântarea prin care vorbitorul îndeamnă, convinge, sfătuiește. Același înțeles cu *pareneza* și *paregoreza*.

Termenii *alocuțiune* și *exortatie*, cum spuneam mai sus, sunt de origine latină, cu înțeles, dacă nu în totalitate identic, foarte apropiat cu *pareneza*. Etimologic, *alocuțiunea* are la bază vb. *alloquor* = *a vorbi, a consola, a exorta* (substantivul *allocutio-onis* având mai multe înțelesuri, între care și *cuvântare de consolare*; iar *alloquium* = *cuvânt de consolare, exortatie*)⁴⁰ *Exhortație*, cuvânt pe care l-am întâlnit de câteva ori până acum, ca sinonim pentru toți ceilalți termeni prezentați mai sus, provine din *exhortor, aris, atus sum* = *a încuraja*; (substantivul *exhortatio-onis* = *încurajare*)⁴¹. Foarte apropiată de *exortatie* este *persuasiunea*, cuvânt ce se întâlnește destul de des, mai ales sub forma adjectivului „*persuasiv*” = „*convingător*”⁴².

Făcând acum o recapitulare a termenilor prezentați, menționăm faptul că ei sunt considerați în lexicul limbii române ca *neologisme*, cu toate că *pareneza* figurează în limbajul omiletic de mai bine de 100 de ani, desemnat ca gen distinct de *predică* în

³³ *Curs dactil*. Fasc. III, p. 312; și adaugă, în pagina următoare: *În paregoreză scopul vorbitorului nu este să instruiască, să convingă prin lux de argumente dogmatice, ci numai să câștige voința ascultătorilor pentru o anumită deciziune etică...*

³⁴ *OXFORD LEXIKON*... p. 582, col. II. Termenul figurează identic și în greaca modernă. Vezi *Dicționar grec-român*, L. PEȚINIS, p. 322.

³⁵ *Ibidem*, p. 17. Tot aici, explicația verbului *ἀγορεύω* = *a ține un discurs, a lua cuvântul, a vorbi în public; juridic = a pleda*.

³⁶ *BAILLY*... p. 14, col. III, respectiv p. 15, col. I.

³⁷ G. GUȚU, *Dicționar latin-român*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 360, col. II.

³⁸ *Ușurarea, alinarea unui bolnav, QUICHERAT*, p. 964, col. I. Tot aici, *paregoricus - a - um = remède anodin (inofensiv)*.

³⁹ *BAILLY*... p. 1685, col. II.

⁴⁰ L. QUICHERAT & A. DAVELUY... p. 63, Col. III. *Allocutio* pare a fi produsul combinației dintre *alius (-a-um) = altul, un altul* și vb. *concio (-concieo-es-civi-citum) = a asambla, aduna, a excita, a produce, a cauza etc. Ibidem*, p. 287 col. II.

⁴¹ *Ibidem*, p. 505, col. I și II. După cum lesne se poate vedea, *exhortor* se compune din prep. “*ex*” (= *de, de la, din etc.*) și vb. *hortor-ari* = *a încuraja, a anima*.

⁴² Vezi *DEX*, p. 608, col. I: *persuasiv-ă, adj., = care urmărește să convingă; convingător, insistent, stăruitor*.

manualul de Omiletică al Părintelui V. Mitrofanovici⁴³. S-a recurs, însă, la încadrarea lor în corpul neologismelor, credem, datorită filierei franceze prin care au intrat în vocabularul nostru. Într-adevăr, dacă pareneza apare ca termen uzitat în limbajul omiletic din sec. al XIX-lea (sau chiar mai devreme), termenii *alocuțiune* și *exortație* sunt mai recentți. *Dicționarul de neologisme al limbii române*⁴⁴ dă următoarele explicații: *pareneza*, subst. f. (rar) = *discurs care preamărește virtutea*; *parenetic*, adj. (rar) = *care îndeamnă la virtute, moralizator*⁴⁵; *Alocuțiunea*: 1. *discurs ținut ostașilor de un comandant militar, rege sau împărat*; 2. *cuvântare ocazională scurtă*⁴⁶.

Exortație: (liv.) - *cuvântare, discurs prin care se urmărește stărnirea unor sentimente, dezlănțuirea unor acțiuni etc.; încurajare, îndemn, imbold, înflăcărare*⁴⁷.

În limbajul omiletic românesc, foarte rar vom întâlni termenul *exortație*. În schimb, întâlnim ceva mai des *alocuțiunea*, când se fac anumite reportaje sau cronici în presă, consemnându-se despre o anumită personalitate că „a rostit o alocuțiune”. Ne-am ocupat, însă, de etimologia acestor doi termeni, atât din rațiuni de clarificare, cât și pentru faptul că ei reprezintă corespondentul *parenezei* în limbile franceză și engleză. Bunăoară, *Larousse du XX-e siècle*, exemplifică pentru *exhortation* cu un citat din Flechier, dintr-o predică la înmormântare: „...Sa mort est pour nous une exhortation à bien vivre”⁴⁸. Iar *Oxford English Dictionary*, numește *allocution* intervențiile publice ale Papei, intervenții care, potrivit clasificării noastre, se înscriu în rândul *parenezelor*⁴⁹.

*

Precum se vede, am acordat explicațiilor legate de *pareneză* un spațiu mai mare decât pentru celelalte genuri, nu pentru ca ar fi mai importantă ci pentru că presupune o atenție sporită. Omilia, predica tematică și panegiricul sunt genuri așa-zis „clasice”, în sensul că ascultătorii în fața cărora se rostesc sunt în general oameni care frecventează regulat biserica, fiind în mare măsură câștigați pentru mântuire. La slujbele ocazionale, însă, la care se rostesc *parenezele*, participanții au statut de circumstanță: mulți dintre ei frecventează foarte rar biserica, alții deloc. Pentru aceștia rostirea omiletică trebuie foarte atent redactată și prezentată.

⁴³ p. 605 ș.u.

⁴⁴ Editura Academiei Române, sub îngrijirea lui Fl. MARCU și C. MANECA, București, 1986.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 791.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 49. Aceeași explicație și în *DEX*, p. 26.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 423. *DEX*...p. 314. Observăm că *exortație* este redat fără “h”. *THE OXFORD ENGLISH DICTIONARY*..., păstrează h-ul în interiorul cuvântului. Pentru *exhort*, menționează: v. trans. *To admonish earnestly; to urge by stimulating words to conduct regarded as laudable. Said also of circumstances, etc.*, iar substantivul *exhortation* este explicat astfel: 1. *The action or process of exhorting, of earnestly admonishing or urging to what is deemed laudable conduct; an instance of this*; 2. *A set speech delivered for the purpose of exhorting; a discours; a formal address in the course of religious observance, liturgical formulary or rite*, Tom. V, p. 538, col.III, respectiv p. 539, col I.

Sensul de cuvântare religioasă este menționat de acest dicționar și pentru *alocuțiune*: *allocution* = 1. *A formal adress or exhortation by a general to his soldiers; hence in R.C.Ch. (sic!), A public address by the Pope to his clergy, or to the Church generally.*, Tom. I, p. 340, col. I. Vezi și C. DAICOVICIU, *ENCICLOPEDIA ROMÂNĂ*, Vol. III, Sibiu, 1904, p. 528: *Parenesa* = *exortațiune, agrăire, cuvântare sacră, adresată poporului creștin, ori persoanelor singuratice, cu anumite ocațiuni mai solemne*.

⁴⁸ Tom V, p. 364. Se înțelege, aici *exhortation* are sensul de îndemn, pildă, exemplu.

⁴⁹ De altfel, potrivit *Laroussului du XX-e siècle*...cit., “L’ allocution française c’est le speech anglais”, Tom. I, p. 157.

Conferințele religioase, sunt cuvântări bisericești mai dezvoltate decât toate celelalte, citite sau rostite în împrejurări speciale, în fața unui public cu o cultură mai mare decât aceea a mulțimii credincioșilor obișnuiți. Ele mai poartă numele de *apologii moderne*, fiind numite așa pentru promovarea credinței ortodoxe, sub diferite teme, prin discursuri academice. Ele nu pot ține niciodată, însă, locul predicii, de aceea nu se pot rosti în biserică, ci în săli corespunzătoare scopului propus, și anume acela de a dezbate o anumită temă, fie de ordin bisericesc intern, fie de ordin extern, ecumenic. La noi acest gen omiletic a fost supus, în vremea dictaturii, unui regim de obediență totală, în sensul că orice cuvântare trebuia mai înainte de a fi susținută să suporte cenzura Departamentului cultelor, în fapt o anexă a Securității statului, de tristă amintire. Era necesară punerea în lucru a întreg-talentului omiletic, pentru ca temele, impuse în general tot „de sus”, să nu plictisească auditoriul, plictisire care rar putea fi evitată. După evenimentele din 1989, s-a creat șansa unor întruniri libere, cu teme liber-alese și cu vorbitori descătușați de teama vreunei opresiuni. S-a ivit, însă, un alt pericol, anume al *diluării* și *bagatelizării*, în sensul că s-au înfățișat să „conferențieze” și persoane neavenite, creându-se inevitabil chiar o inflație de *conferințe* și *conferențieri*. Aceasta și din cauză că forurile responsabile cu organizarea lor și cu fixarea temelor (Cancelariile Eparhiale, Facultățile de Teologie, Seminariile etc.), din dorința de a evita orice gest diriguitor, au lăsat o prea mare libertate în desfășurarea acestora, libertate receptată de unii drept libertinajul de a spune orice și oricum. Între timp publicul a devenit tot mai avizat, prin sporirea posibilităților de informare, încât există șansa îmbunătățirii situației în sensul unei decantări firești, făcându-se distincție între valoare și non-valoare. Conferințele religioase sunt extrem de binevenite, datorită oportunității de comunicare a unor probleme într-un cadru larg și la un nivel academic, dar numai cu respectarea unor criterii *academice* de selectare a temelor, în funcție de problematica actuală, și, totodată, de selectare riguroasă a vorbitorilor de către forurile îndreptățite s-o facă, pomenite deja.

* *
*

Scurtă privire asupra genurilor omiletice în catholicism și protestantism. Cu cele tratate mai sus nu socotim că am epuizat descrierea genurilor omiletice. Așa cum spuneam la începutul capitolului, manualele prezintă diferit numărul și chiar denumirile formelor de cuvântare bisericească⁵⁰. De aceea ne-am limitat doar la enumerarea și descrierea celor pe care le socotim întrebuințate cel mai des. Se cuvin, însă, câteva considerații cu privire la genurile de predică din celelalte două mari confesiuni religioase, catolică și protestantă. Pentru confesiunea catolică ne ghidăm în demersul nostru după *Tratatul de predică* a lui R. P. Rambaud⁵¹, unul din cele mai complete din romano-

⁵⁰ Este remarcabilă clasificarea genurilor predicii pe care o face Pr. prof. D. BELU: **după formă** (*omilia și predica tematică*), **după conținut** (predici: *dogmatice, morale, de mângâiere, apologetice, liturgice, sociale, istorice și catehetice*) și **după scop** (*panegiricul, pareneza și necrologul*), *Curs...*, p. 186-262. Interesant este faptul că părintele Belu tratează *necrologul* într-un capitol separat de pareneză. Face acest lucru pentru faptul că necrologul este cel mai uzitat gen de pareneză, uneori și mai extins decât alte genuri. Însă părintele Belu nu scoate prin aceasta necrologul din categoria parenezelor. Dovada o avem la pag. 258: *în sfera mai largă a parenezelor intră și cuvântările numite ocazionale precum cuvântări la botez, la cununii, la înmormântări...*(subl. n.).

⁵¹ *Traité moderne de prédication...*, p. 67-94; Vezi, de asemenea, Paul GUÉRIN & Terence SUTCLIFFE, *Guide du prédicateur*, Centurion, Paris, 1994, 210 p.

catolicism. Facem mai întâi enumerarea, așa cum o prezintă autorul sus menționat, după care vom da explicațiile necesare celor care diferă de practica ortodoxă.

Cu prioritate, **în Biserica Romano-Catolică** se utilizează următoarele genuri omiletice: *predica (propriu-zisă)*; *predica de circumstanță și alocuțiunile*; *cuvântul pentru cununie*; *panegiricul*; *cuvântul la intrarea în monahism*; *predica la înmormântare*; *conferința religioasă*; *omilia*; *predica duminicală*; *exhortația de pietate*; *dialogul catehetic*; *glosa*. Alături de acestea, autorul consemnează acele cuvântări care se încadrează în așa-numita serie (cicluri) de predici: *cursuri sistematice*; *predici pentru posturile Crăciunului și Paștilor*; *predici misionare*; *predici în cinstea Maicii Domnului*; *predici în serii: „novene”, „octave”, „tridium-uri”*⁵². După cum am văzut, avem de-a face cu o împărțire practică a cuvântărilor, pe categorii bine definite, unele dintre ele asemănându-se cu cele ortodoxe, în formulare și scop. Câteva precizări se impun, însă, în legătură cu *predica propriu-zisă* (“*sermon*”), *predica duminicală* (“*prône*”) și „*glosa*”. Termenul *sermon* se aplică acelor cuvântări care își propun „expunerea metodică a unui adevăr creștin, un subiect din dogmatică sau morală, orice discurs asupra unei solemnități catolice, în afară de cazurile când se aduce laudă unui sfânt (panegiric)”⁵³. Termenul „*prône*” include „instrucțiunile familiare date de preot într-o parohie, în cursul liturghiei, în duminici și sărbători. Acest gen de predică se distinge de „*sermon*” fiind mai liber în ceea ce privește regulile retorice, și de „*omilie*” pentru că nu se leagă neapărat de un text biblic”⁵⁴.

“*Glosa*” este un foarte scurt expozeu (5 min.), despre un adevăr religios, sau o datorie morală. Acest gen de cuvântare se întrebuințează în special în timpul misiunilor⁵⁵.

După cum se vede, această categorisire este destul de complicată, dar trebuie apreciată preocuparea de a se folosi toate prilejurile pentru propovăduire. Din punctul de vedere al clasificării ortodoxe, făcute la începutul capitolului, cele mai multe dintre genurile enumerate se încadrează în *genul parenetic*. Simplificând, așadar, în Biserica catolică ies în evidență aceleași genuri omiletice, ca și în Biserica ortodoxă: *predica propriu-zisă*, *omilia*, *panegiricul*, *pareneza* și *conferința religioasă*, evident cu diferențierile rezultate din rânduierile cultice confesionale.

În Bisericile protestante, dețin un loc prioritar predicile biblice⁵⁶. *Sola Scriptura*, ca unic izvor revelațional în protestantism, se răsfrânge implicit în spațiul omiletic. Acest fapt a creat o unilateralitate nefastă, în prezent accentuându-se o tot mai acută criză a prediciei. Teologi germani ca Rudolf Otto, Friederich Heiler, spre exemplu, văd această criză și ca o consecință a unui cult religios sărac, lipsit de forme concrete și

⁵² “ Suite de prières, d’actes de devotion poursuivis pendant neuf, huit ou trois jours, en vue d’obtenir une grace particulière” (*Larousse*, Dict. Encyclopédique, Paris, 1995, p. 697, col.I). Evident, la aceste popasuri de rugăciune se rostește și un cuvânt, în fapt o pareneză, în legătură cu sărbătoarea ce urmează acestor zile premergătoare (Sărbătoarea “Sfintei Inimi”, a “Rozariului”, a “Imaculatei Concepții” etc.) .

⁵³ *Traité moderne de prédication...*, p. 68. RAMBAUD s-a ghidat, la rândul său, după M. HAMON, cu al său *Traité de la prédication*, Paris, 1887, care consemnează următoarele 10 genuri ale prediciei: 1. *la prédication solennelle* ; 2. *le cours suivi d’instructiones sur la doctrine chrétienne*; 3. *l’homélie*; 4. *le prône*; 5. *les avis*; 6. *les conférences*; 7. *les allocutions*; 8. *les lectures publiques*; 9. *les missions ou retraites*; 10. *le catéchisme*, p. 367.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 78.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 83.

⁵⁶ Pr. prof. dr. S. ȘEBU, *Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană, în Germania apuseană*, Teză de doctorat, în M.A., an. XXV, 1980, nr. 4-6, Partea II-a, cap. II. 1- *Orientarea evanghelică. Predica biblică*, p. 356-379.

adevate de închinare⁵⁷. Cât privește *formele* concrete de prezentare a predicii, nu s-ar putea spune că ele diferă esențial de practica bisericilor ortodoxă și catolică. Diferența fundamentală constă în conținutul lor exclusiv-biblic și în concepția despre locul predicii în iconomia mântuirii. Pentru protestanți, predica, în accepțiunea ei de cuvânt al lui Dumnezeu, este aceea care comunică harul credinței, care – coroborat cu *sola fide*- înseamnă totul pentru mântuire, în sensul că singură credința în Iisus Hristos și Evanghelia Sa asigură mântuirea credincioșilor. În consecință, Tainele nu ar fi decât „cuvântul lui Dumnezeu în formă materială, care nu oferă mai mult har decât predica”⁵⁸. Cu alte cuvinte, predica singură este suficientă pentru mântuirea credincioșilor. Nu intrăm acum în detaliile implicațiilor acestei concepții greșite, dar avem cel puțin un punct orientativ, în demersul nostru de a depista genurile de predică cele mai frecvente în protestantism.

Textele scripturistice fiind izvor unic recunoscut, determină o preponderență a *omiliei*. Acest fapt nu exclude total, totuși, *predica tematică*. H. Thielicke, spre exemplu, preferă predica tematică, pe care o găsește mai adecvată pentru predicatorul zilelor noastre, întrucât ascultătorii de azi doresc să asculte teme prezentate logic, care să aibă legătură cu problemele vieții contemporane⁵⁹. Consultând câteva tratate omiletice protestante de apariție relativ recentă⁶⁰ am identificat, alături de omilie și predica tematică, o gamă variată de cuvântări pe care, potrivit clasificăției noastre, le-am putea încadra în genul parenetic: *cuvântări la Botez (Confirmare), la cununie, la înmormântări*, acestea fiind numite cu titlul general de „predici cazuale”⁶¹. De asemenea, se disting *predicile catehetice, predicile morale, predici speciale pentru anumite sărbători* ș.a. Dietrich Bonhoeffer, în cursul de Omiletică ținut la Seminarul din Finkenwalde, tradus și prezentat de Henry Mottu sub titlul *Cuvântul predicării*⁶², la cap. *Formele propovăduirii*, propune trei ramuri de bază ale actului omiletic: *doctrinară, edificantă și de conversiune* (evangelizare). La această clasificare, Bonhoeffer pleacă de la cele trei deziderate ale cuvântării pe care le evocă Fericitul Augustin în a sa *De doctrina christiana*⁶³, preluate din retorica lui Cicero: *a învăța (docere), a plăcea (delectare) și a mișca (flectere)*⁶⁴. Acestor trei dimensiuni, Bonhoeffer asociază genurile doctrinar, edificant și de conversiune. *Doctrinar*, în sensul că „fiecare text (*scripturistic*, n. n.) are conținutul său doctrinar, de învățătură”⁶⁵; *edificant*, avându-se în vedere că „*genus delectandi* este justificat prin dreptul auditoriului de a descoperi mereu bucuria în slujirea Evangheliei. Acest gen face parte din domeniul sănătății spirituale în cult și manifestarea evlaviei. Desigur, *predica edificantă* pură pune plăcerea în locul adevărului, înălțarea sufletească în locul deciziei...”⁶⁶; *De conversiune=convertire (evangelizare)*, adică de a îndupleca voința ascultătorului spre a lua decizia întoarcerii, *convertirii*, sale

⁵⁷ *Ibidem*, p. 346.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 461.

⁵⁹ Pr. prof. dr. S. ȘEBU, *op. cit.*, p. 377.

⁶⁰ Spre ex. R. BÖHREN: *Predigtlehre*, Munchen, 1972; D. BONHOEFFER *La parole de la prédication*, trad. par. Henry MOTTU, Genève, 1992; F. CRADDOCK, *Precher*, trad. par. J.B. REBEUD, Genève, 1991; L. FENDT, *Homiletik*, Berlin, 1970; Ch. MÖLLER, *Seelsorlich predigen (Die parakletische Dimension von Predigt, Seelsorge und Gemanide)*, 2 Auflage, Göttingen, 1990.

⁶¹ Vezi L. FENDT, *op. cit.*, p. 116-128 (cap. C.14: *Die Besonderheiten der Kasualpredigt*), subl. n.

⁶² „*La parole de la prédication*”, Geneva, 1992, 99 p.

⁶³ Cartea IV-a, 12-27.

⁶⁴ *Docere necessitatis, delectare suavitatis, flectere victoriae!*

⁶⁵ D. BONHOEFFER, *op. cit.*, p. 71.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 71.

spre Evanghelie și aplicarea preceptelor ei în viața proprie. *Flectere victoriae* presupune, așadar, un act volițional ferm, în vederea biruinței (*victoriae*), adică a mântuirii⁶⁷.

În consecință, acestor trei dimensiuni corespund acele genuri de predici care conțin elemente specifice preponderente: în cadrul predicilor *doctrinare* vor intra predicile dogmatice, de exemplu, în cadrul celor *edifiante* anumite predici festive (ca de exemplu la Crăciun, Paști, Cincizecime⁶⁸), iar în șirul celor *de convertire*, predicile misionare.

Așa cum recunoaște și autorul pe care l-am evocat, cele trei elemente: doctrina, edificarea și apelul la convertire, trebuie să fie prezente în fiecare act omiletic, nu doar ca trei părți distincte într-un program anumit. Atunci, însă, când predicatorul aplică regulile specifice ale unui anumit gen, unul din cele trei elemente va fi dominant.

*

În loc de concluzii exprimăm încă odată convingerea că numai atunci o predică va reuși să-și împlinească scopul (*luminarea minții, încălzirea inimii și înduplecarea voinței spre fapte bune*) când vorbitorul o va încadra într-un gen precis, prestabilit, corespunzător slujbei care se săvârșește. Evident, reușita depinde în egală măsură și de alți mulți factori asupra cărora nu ne-am propus a zăbovi acum, dar care se cunosc: dezvoltarea unei singure teme, adaptarea la ascultători, utilizarea unui limbaj potrivit etc. etc. După cum în circulația rutieră cei care intră în trafic trebuie să respecte niște reguli precise pentru a nu produce accidente și pentru a sosi la locul propus, la fel și în demersul omiletic: vorbitorii trebuie să respecte regulile oratoriei, altfel îi „accidentează” pe ascultători, lovindu-i uneori mortal... Evident, nu mai ajung nici la ținta propusă, mântuirea sufletelor. Așa se întâmplă, din nefericire, când unii creștini ai noștri „loviți” de nerespectarea regulilor omiletice, refuză să mai vină la biserică, ba uneori o părăsesc definitiv, plecând la secte. De aceea, socotim că nici un efort nu este prea mare pentru ca cei ce și-au asumat misiunea propovăduirii să se documenteze riguros, știind să utilizeze cu dexteritate și discernământ *omilia, predica sintetică, panegiricul și pareneza*, potrivit cu cerințele pastoral-liturgice din fiecare loc și timp.

---

⁶⁷ *Ibidem*. Bonhoeffer atrage atenția, însă, că actul *convertirii* nu este un act omenesc, ci aparține lui Dumnezeu: “Aici apare confuzia periculoasă după care eu, chipurile, sunt cel care chem spre convertire, când de fapt Dumnezeu singur o face prin cuvântul Său. Textul (scripturistic, n. n.) este cel care domină și nu determinarea mea: acum eu sunt cel care chem spre căință și convertire. Atunci când eu convertesc, o fac spre un ideal oarecare. Doar Dumnezeu convertește spre Dumnezeu...” *Ibidem*, p. 71-72. Suntem și noi de acord că lucrarea lui Dumnezeu este prioritară și hotărâtoare în actul convertirii. Dar nu numai. Potrivit doctrinei ortodoxe, orice act este *sinergic*, incluzând, alături de lucrarea lui Dumnezeu, contribuția liberă a omului, prin actul său de voință, concretizat în faptele sale. De fapt, precizarea lui Bonhoeffer se înscrie pe linia specific protestantă a lui *sola fide* în actul mântuirii.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 70.